

УДК 231:902.2

О. І. СМІРНОВ, К. Л. ВОЛКОВА

м. Миколаїв

ПОЛІТЕЇЗМ КУЛЬТУ АПОЛЛОНА ТА ЙОГО НОВА ПОСВЯТА З ПОСЕЛЕННЯ ВІКТОРІВКА-І

Автори статті прагнуть розкрити значення культу Аполлона для грецьких колоністів Північного Причорномор'я, спираючись на міфологію та описуючи нову знахідку посвяти даного божества.

Ключові слова: Аполлон, культ, Вікторівка, посвята.

Релігійні вірування займали особливе місце в житті стародавніх греків. Обоженню сили природи, елліни вірили в існування великої кількості богів, які контролюють життя усіх людей. Інакше кажучи, пануючою формою релігії в Стародавній Греції був політеїзм [21, 9; 37, 118; 13, с. 4].

Важливе місце в грецькому пантеоні богів посідав Аполлон (рис. 1). Він був покровителем муз, за що його іноді називали Масагет (Μουσηγέτης), провісником майбутнього, бог-цілителем. В уяві еллінів, Аполлон уособ-

лював сонце [3, 557]. Як сповіщають міфи, він був сином Зевса (Ζεύς) і титаніди Лето (Λητώ). Народився семимісячним на плавучому острові Астерія, який зміг прийняти обранницю громовержця, котрій ревнива Гера (Ρα) заборонила ступати на тверду землю [22, 408]. Після дива, яке явило на світ двох близнюків – Аполлона і Артеміду (Αρτεμις), острів осяяли потоки сонячного світла. Відтоді він отримав назву Делос (з грець. δηλω «являю») [1, IV.1]. Вже після народження, Аполлон, просив у матері не молока, а нектару й амброзії. Годувальницею юного бога світла стала Феміда (Θέμις), богиня долі і справедливості [9, I. 123–125].

Аполлон доволі рано змужнів. На четвертий день після народження, він зміг вбити змія Піфона, який спустошував околиці Дельф. Там він створив свій оракул і заснував на свою честь Піфійські ігри. Юному богу довелося отримати очищення від вбивства у Темпейській долині (Фессалія). Після цього, він був прославлений жителями Дельф [7, 140; 18, 12]. Коли Аполлону виповнилося чотири роки, він почав будувати храм на Делосі з рогів ланей, яких вбила Артеміда [14, 60]. Бог сонця швидко набирився сил. Він вразив своїми стрілами велетня Тітія, котрий хотів образити Лето, циклопів, що кували блискавки Зевсу, а також приймав участь у небезпечних битвах олімпійців з гігантами і титанами. Стрілу, якою були вбиті циклопи, Аполлон перетворив на сузір'я [27, 29]. Як стверджують Гесіод і Акусілай, Зевс збирався скинути його в Тартар, у глибоку прірву, що знаходиться під царством Аїда, але Лето переконала відправити сина на служіння людям. Аполлон був відданий у пастухи царю Фессалії, Адмету. Юний бог сонця примножив

Рис. 1. Аполлон Бельведерський.
Римська мармурова копія бронзового оригіналу
роботи давньогрецького скульптора Леохара
(бл. 330 рр. до н. е.)

його стада, а найголовніше, – врятував життя дружині царя, Алкесті [6, 49; 50].

Разом із Посейдоном (Ποσειδών), богом морів, Аполлон спорудив стіни Трої. У ході Троянської війни, останній неабияк допоміг троянцям, адже його стріли дев'ять днів несли чуму в табір ахейців. Жорстокість Аполлона проявилась під час музичного змагання, на якому перемогу одержав сатир Марсій. Така зухвалість розгнівала бога і він зідрав шкіру з переможця [25, 3–400].

Аполлон поєднував у собі як згубні так і цілющі властивості. В його культурі простежується критське, малоазійське і навіть дорійське коріння [18, 541]. Логічно, що гармонійне божество повинно бути пропорційно у своїх іпостасях. Однак у кожній медалі є інша сторона. Аполлон – кращий приклад подібного дуалізму. Якщо ми звернемося до одного з найдавніших авторів античності Гомера, то в другому гімні «До Аполлона Піфійського» юний бог представлений аж ніяк не добрим. Його світло руйнівне [10, 2–264]. При всій своїй, здавалося б, неземній красі, він викликав жах, так як велич і сила завжди лякали людей. Вважаючи Аполлона «страшним богом», елліни поєднували в собі віру і страх. Адже неможливо не вірити в існування того, чого ти боїшся. Тут бог виступає скоріше в образі демона, ніж покровителя або цілителя [22, 306].

Амбівалентність природи Аполлона виявляється у його функціях та атрибутіці, що оточувала його. Розпочнемо з однієї із найстаріших іпостасей Аполлона – захисника. Про це може свідчити древній фетиш, знайдений Генріхом Шліманом при розкопках Трої – камені і кам'яні стовпи у воріт міста. Так званий «стовповий» Аполлон був добре відомий легендарній Трої [22, 307]. Гомер у своїй «Іліаді» протягом всієї поеми каже, що саме променистий Аполлон був головним покровителем міста.

Одним із символів-атрибутів юного бога був дельфін. У другому гімні Гомера, присвяченому Аполлону Піфійському, автор зазначає, що бог явився людям у вигляді дельфіна і направляв їх корабель аж до самих Дельф [10, 222]. У даній іпостасі бог був покровителем мореплавства захисником колоній. Культ

Аполлона Дельфінія був широко поширений на Криті, Хіосі, Фері і Егіні, а також в Мілеті, як в принципі і у всій Греції. До того ж Страбон говорить про «спільну святиню іонян» [31, IV, I, 4], яка представляла собою святилище Аполлона Дельфінія в Мессалії.

Особливими атрибутами бога сонця були лук і стріли. Однак сторона мисливця виявляється і в подвійності «кровожерливості». То йому в жертву приносять ячмінь, кинутий у вогонь вівтаря [10, 313–314, 331], то гекатомби (криваве жертвопринесення 100 биків) [10, 82].

Вовк – одне з найважливіших зооморфних перевтілень Аполлона, яке неабияк шанувалося в Дельфах. За легендою саме вовк приніс в храм лаврову гілку. До того ж дана іпостась може сприйматися як «ватажок», що захищає, але в той же час являється сильним противником, який в змозі вбити навіть собі подібного. Культ Аполлона дуже щільно переплітається з іншими архаїчними культурами, будь то Зевс, Лето, Артеміда (тобто вся пряма родина), що йдуть своїм корінням глибоко в епоху фетишизму і тотемізму [18, 51].

У цьому виявляється неоднозначність його образу. Вбивця з одного боку і захисник з іншого. Ще як приклад, можна привести відомий міф про дітей Ніоби. Ця жінка так записалася своїм родоводом і власними чудовими дітьми, що почала докоряти Лето, що у неї тільки двоє дітей, і вона всього лише нащадок титанів. Аполлон і Артеміда відплатили Ніобі за таку зухвалість. Вони вбили всіх її нащадків смертоносними стрілами, покаравши матір за гординю. Цей міф уособлював несподівані удари долі [20, 129–132].

На противагу архаїчності виступає культ Аполлона-цілителя [9, 522–523], який був поширений в Пантікапеї і Фанагорії, а також на Боспорі [33, 12–13]. Дана сторона античного бога увіллється до культу тільки в час класичного періоду. Археологічні знахідки документально свідчать про те, що культ Аполлона в іпостасі лікаря існував уже на початку IV ст. до н. е. Він був лікарем, помічником, захисником від зла і хвороб, адже йому вдалося припинити чуму під час Пелопоннеської війни. Юний бог першим став лікувати очі [8, 274].

Крім цього, Аполлон був талановитим музикантом і наставником муз. Кіфару він отримав від Гермеса (ρμς), бога торгівлі, в обмін на стадо корів. Вважалося, що всі співаки і лірники походять від Аполлона і муз [5, 94–95]. Кількість муз поступово змінювалась. Спочатку згадується лише три: Мелета – «міркування», Мнема – «пам'ять» і Айода – «пісня» [26, IX, 29, 2]. Однак, з плином часу, їх чисельність досягла дев'яти. Всі вони були дочками Зевса і титаніди Мнемозіни, богині пам'яті. Мешкали вони переважно на Парнасі, де разом з ними жив і Аполлон. Функції муз дуже різноманітні, але всі спрямовані на сфери науки, мистецтва і музика. На сьогоднішній день в Парижі, в Луврі знаходиться знаменитий «саркофаг муз» (рис. 2). Він був виявлений в XVIII ст. на розкопках, недалеко від Риму. Для нас вкрай цікавий барельєф даного саркофага, де зображені всі дев'ять муз зі своїми атрибутами [24, 127–128]. Кожна з них є прикладом античної краси, розуму і натхнення.

На Олімпійських іграх, Аполлону вдалося перемогти у бігу Гермеса, та здолати у кулачному бою Ареса (ρης), бога війни [26, 94–95]. Юнак був дуже спритним. Він з легкістю перетворювався на яструба або лева [25, I 123–124].

Міфологічними уявленнями було прийняте усе життя еллінів. Встановлення культу богів і відповідно свят з виконаннями певних ритуалів, вважалося одним із першочергових завдань при заснуванні нових поселень. Ця характерна риса грецької колонізації відбилася в «Одіссей» Гомера, який описав переселення феаків на нові землі:

Тим-то відтіль Навсітой боговидний
і переслав їх,
В Схерії їх обсадив, від людей
промислових далеко,
Муром навколо все місто обвів
і оселі поставив,
Храми богам збудував і поля поділив
на ділянки. [10, 7–10]

Перед відправкою на нову батьківщину колоністи зверталися до оракула Аполлона. Стародавні греки шанували цього бога як засновника міст і покровителя експедицій [36, 26–39]. Найчастіше елліни вирушали до Дельфійського оракула [37, 30–45], але мілетяни в VI ст. до н. е. отримували поради у Аполлона Філесія (Дружелюбного), якого ще називали Дідімським [29, 28–29].

Акт заснування колонії був глибоко релігійним. Переселенці брали з собою із рідного краю вогонь священного вогнища і зображення місцевих богів [19, III. 39]. Давно визнано, що на північні і західні береги Чорного моря культ Аполлона був перенесений з Мілета, і за характером він близький Аполлону Дідімському [2, 12–13]. Колоністи вірили, що цей бог захистить їх від будь-яких нещасть [32, 213].

Аполлон часто згадується в написах на розкопках античних міст-держав. Його культ довгий час займав провідне місце в релігійному житті грецьких переселенців [30, 44]. В даній роботі хотілось би розглянути новітню знахідку посвяти Аполлону у Північно-Західному Причорномор'ї, яка була виявлена на території архаїчного поселення Вікторівка-I, яке відноситься до хори Борисфена.

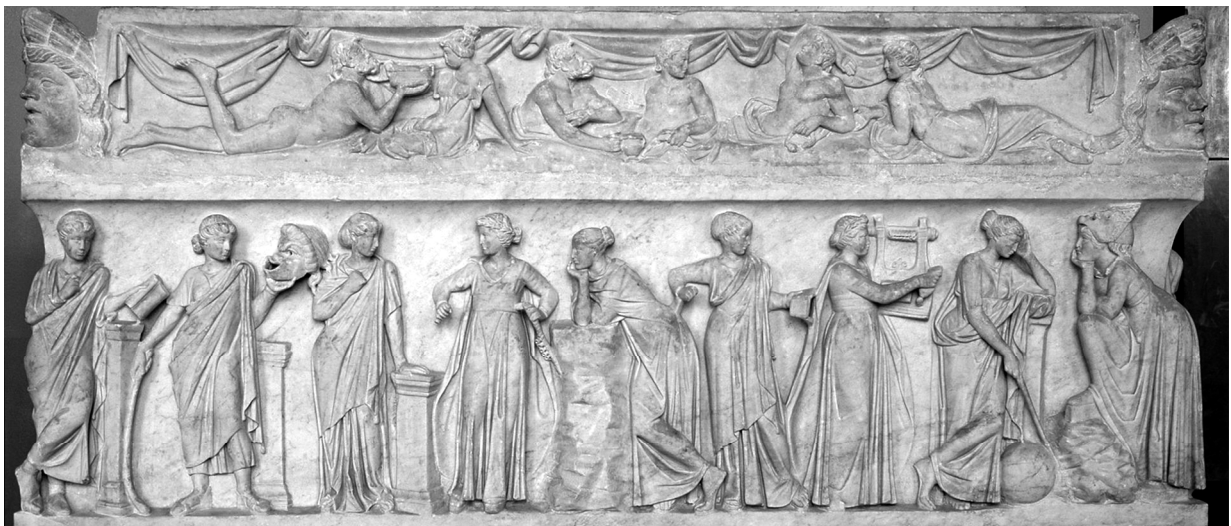

Рис. 2. Саркофаг муз (II ст. н. е. Лувр, Париж)

Поселення Вікторівка-І знаходиться на правому високому обривистому березі Березанського лиману в 1,5 км на північ від його гирла і в 300 м на південь від сучасного села Вікторівка, Березанського району Миколаївської області. Станом на сьогодні, архаїчне поселення майже повністю зруйноване обвалами і зсувами лесу. Збережена західна частина поселення має протяжність уздовж берегової лінії по осі північ-південь до 400 м і заглиблюється на захід від берега на 10–20 м. Загальна площа його збереженої частини приблизно складає 5000 м² [17, 12].

Першовідкривачем поселення став В. І. Гошкевич у 1913 р. херсонський дослідник провів збір підйомного матеріалу. Він визначив, що пам'ятник займає смугу обривистого берега протяжністю 1 км [34, 61].

Наступним етапом у вивченні Вікторівки-І став 1949 р. Тоді територію пам'ятника дослідили С. І. Капошина і М. Ф. Болтенко. За свідченнями дослідників, вона займала смугу в 200×10–20 м (на думку С. І. Капошиної) або 350–400×15–20 м (на думку М. Ф. Болтенко). У південній частині поселення було закладено два розкопи.

Розкоп «А» був досліджений Петербурзьким науковцем С. І. Капошиною. Їй вдалося відкрити одне поглиблене в землю житло і господарську яму архаїчного часу, а також залишки кладок кам'яно-сирцевих споруд V ст. до н. е [15, 211–254].

Роботами на розкопі «Б», що розташований дещо південніше, керував співробітник Одеського Державного Археологічного музею М. Ф. Болтенко. Йому вдалося розкрити два заглиблених в землю житла і господарську яму архаїчного часу, а також залишки прямокутної багатокамерної наземної кам'яно-сирцевої споруди III ст. до н. е [28, 63–66].

У 2012 р. в ході рятувальних робіт на поселенні Вікторівка-І, яке інтенсивно руйнувалося грабіжницькою діяльністю та береговою абразією, після 63-річної перерви, було проведено зачистку грабіжницьких шурфів. Археологи відкрили напівземлянку овальної в плані форми, витягнутої по лінії захід-схід. Споруди аналогічної форми, за наявними даними, зустрічаються тільки при розкопках на о. Березань [23, 8–17]. Матеріал, виявлений у

комплексі напівземлянки, в загальній кількості складає 600 екземплярів артефактів і 130 зразків екофактів. Фрагменти керамічного посуду представлені 584-ма прикладами [2].

2013 рік ознаменувався цікавими археологічними відкриттями. Серед яких новітня знахідка посвяти Аполлону. Серед усієї маси зафіксованого матеріалу, виявленого під час польового сезону 2013 року на Вікторівському поселенні, особливої уваги заслуговує столова сіроглиняна миска (рис. 3). Вона виготовлена на гончарному колі, черепок у зламі світло-сірого відтінку (що зумовлено особливостями обпалення в безкисневому середовищі [16, 98–99]), зовнішня і внутрішня поверхні вкриті щільним темно-сірим ангобом і піддані лошінню середньої якості. Посудина збереглася на 70% (склеєна з 10-ти фрагментів), реставрується повний профіль, котрий дає уявлення про загальну форму миски: валикоподібний, загнутий всередину, вінчик ($d = 22$ см) з закругленим краєм; миска має досить глибоке вмістилище, її корпус напівсферичної форми з округлими стінками ($h = 7,5$ см), котрі під плавним незначним кутом переходять у вінчик; дно пласке на низькому слабко профільованому кільцевому піддоні ($d = 7$ см). На корпусі і дні посудини наявні шість просвердлених отворів – слідів ремонту, котрі свідчать про довготривале використання миски. Особливий інтерес викликає,

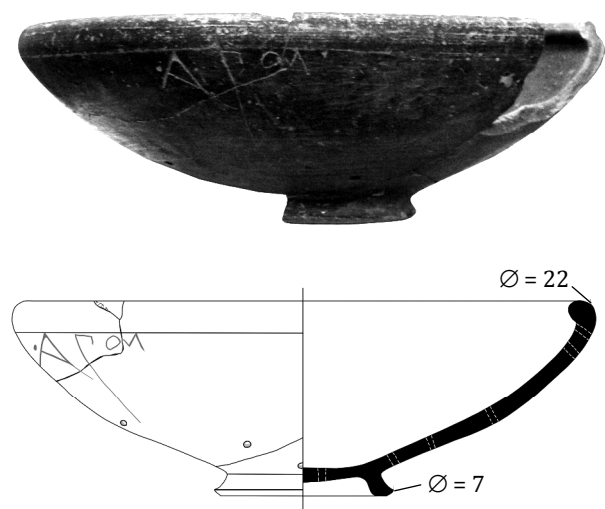

Рис. 3. Столова сіроглиняна миска із посвятою Аполлону VI – поч. V століття до н. е. знайдена на території сільськогосподарського поселення Вікторівка-І

прокреслене з зовнішньої сторони під вінчиком, по ангобованій поверхні, чотирьохлітєрне граффіто [πόν].

Загальні морфологічні характеристики форми, даної посудини, співвідносяться з мисками типу 1 за класифікацією розробленою В. В. Крапівіною. Сіроглинні миски даного типу фіксуються у великій кількості на всіх архаїчних поселеннях Нижнього Побужжя [4, 64, рис. 6, 18, 19; 34, 59, рис. 20, 9; 35, рис. 20, 10; 36, рис. 1, 10, 11; 37, рис. 1, 11, 12; 38, fig. 1, 5–8; 39, 133, таб. 4, 7–11; 40, таб. 36, 3, 77, 3–4. та ін.], і широко датуються VI–V ст. до Р.Х. Враховуючи аналогії і супроводжуючий керамічний матеріал, зафіксований в комплекси, з якого походить ця посудина, її слід датувати другою половиною VI – початком V ст. до Р.Х.²

Дана знахідка вкотре підтверджує факт поклоніння Аполлону та його важливу роль в житті грецьких колоністів.

Подальші археологічні дослідження допоможуть нам більш ґрунтовно висвітлити особливості культу Аполлона на території Північно-Західного Причорномор'я.

Список використаних джерел

1. Аполлодор. Мифологическая библиотека. Книга I. IV, 1 [Электронный ресурс]. — Режим доступа: http://www.globalfolio.net/classicist/_texts /apollo-dor-mifologicheskaya-biblioteka055.pdf.
2. Бондаренко Д. В. Археологические разведки на территории Жовтневого и Березанского районов Николаевской области в 2012 г. / Д. В. Бондаренко, А. В. Васильчук, Л. И. Смирнов // Полевая документация.
3. Вавилов С. И. Большая Советская Энциклопедия: [в 51 тт.] / С. И. Вавилов, Б. А. Введенский. — Том 2. — М.: БСЭ, 1950. — 656 с.
4. Виноградов Ю. А. Античное поселение Лупарево-2 / Ю. А. Виноградов, К. К. Марченко // Ольвия и ее округа. — К.: Наукова думка, 1986. — 134 с.
5. Гесиод. Теогония [Электронный ресурс] / Гесиод; пер. В. В. Вересаева. — М.: Библиотека античной литературы, 1963. — Режим доступа: http://ae-lib.org.ua/texts-c/hesiod_theogonia_ru.htm.
6. Гигин Г. Ю. Мифы. 49; 50 [Электронный ресурс] / Г. Ю. Гигин. — Режим доступа: http://annales.info/ant_litgigin/gigin01.htm.
7. Гигин Г. Ю. Мифы. 140 [Электронный ресурс] / Г. Ю. Гигин. — Режим доступа: http://annales.info/ant_lit/gigin/gigin02.htm.
8. Гигин Г. Ю. Мифы. 274. [Электронный ресурс] / Г. Ю. Гигин. — Режим доступа: http://annales.info/ant_lit/gigin/gigin04.htm.
9. Гомеровы гимны I. К Аполлону Делосскому. 123–125 [Электронный ресурс]. — Режим доступа:

[tp://ancientrome.ru/antlitr/homer/hymn/delos.htm](http://ancientrome.ru/antlitr/homer/hymn/delos.htm).

10. Гимны Гомера II. К Аполлону Пифийскому. 262–254 [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <http://www.ancientrome.ru/antlitr/homer/hymn/pyth.htm>.
11. Гомер. Одиссея. VI. 7–10 [Электронный ресурс]. — Режим доступа: http://ae-lib.org.ua/texts/homer_odyssey_ua.htm#06.
12. Еврипид. Медея [Электронный ресурс] / Пер. с греч. И. Ф. Анненского // Античная драма. — М., 2006. — 13 с. — Режим доступа: <http://www.litmir.me/br/?b=59670>.
13. Залюбовина Г. Т. Архаическая Греция: Особенности мировоззрения и идеологии / Г. Т. Залюбовина. — М.: Прометей МПГУ имени В. Ленина, 1992. — 92 с.
14. Каллимах. Гимны. К Аполлону [Электронный ресурс]. — Режим доступа: <http://www.proza.ru/2012/06/25/722>.
15. Капошина С. И. Из истории греческой колонизации Нижнего Побужья / С. И. Капошина // МИА. — № 50. Ольвия и Нижнее Побужье в античную эпоху. — М. – Ленинград: Издательство АН ССР, 1956. — 283 с.
16. Крапивина В. В. Сероглиняная керамика Ольвии VI–V вв. до н. э. / В. В. Крапивина // Археология. — 2007. — № 1. — С. 8.
17. Крыжицкий С. Д. Античные поселения Нижнего Побужья (Археологическая карта) / С. Д. Крыжицкий, С. Б. Буйских, В. М. Отрешко. — К.: Наукова думка, 1990. — 128 с.
18. Кулишова О. В. Дельфийский оракул в системе античных межгосударственных отношений VII–V вв. до н. э. / О. В. Кулишова. — СПб.: Гуманитарная Академия, 2001. — 432 с.
19. Куманецкий К. История культуры Древней Греции и Рима. / К. Куманецкий. — М.: Высшая школа, 1990. — 456 с.
20. Кун Н. А. Легенды и мифы Древней Греции / Н. А. Кун. — Минск: Народная асвета, 1984. — 110 с.
21. Латышев В. В. Очерк греческих древностей: Богослужебные и сценические древности / В. В. Латышев. — СПб.: Алетейя, 1997. — Ч. 2. — 335 с.
22. Лосев А. Ф. Мифология греков и римлян / А. Ф. Лосев. — М.: Мысль, 1996. — 975 с.
23. Мазарати С. Н. Полуземлянки и землянки / С. Н. Мазарати, В. М. Отрешко // Культура населения Ольвии и её сельской округи в архаическое время. — К.: Наукова думка, 1987. — 201 с.
24. Менар Р. Мифы в искусстве старом и новом / Рене Менар. — М.: Гелеос, 2007. — 368 с.
25. Овидий Публий Назон. Метаморфозы [Электронный ресурс] / Публий Овидий Назон; пер. с лат. С. Шервинского. — М.: Художественная литература, 1983. — 879 с. — Режим доступа: <http://ancientrome.ru/antlitr/t.htm?a=1304005424#s120>.
26. Павсаний. Описание Эллады. V. 7 [Электронный ресурс]. — Режим доступа: http://www.e-reading.link/chapter.php/132488/153/Pavsanii_-_Opisaniye_Ellady.html.
27. Псевдо-Эратосфен. Катастеризмы 29 [Электронный ресурс]. — Режим доступа: http://www.astromyth.ru/library/Eratosthenes_Catasterismos.htm#v29.

² Автори висловлюють подяку Бондаренко Д.В., керівнику Миколаївської археологічної експедиції – Вікторівка–І, Васильчуку О. В. керівнику камеральної обробки даної пам'ятки за наданий матеріал та допомогу у класифікації кераміки.

28. Рудык Ф. С. Древнее поселение Викторовка I (VI–III вв. до н. э.) / Ф. С. Рудык. — Вып. 1. — О. : МАСП, 1957. — 85 с.
29. Русяева А. С. Религия и культуры античной Ольвии / А. С. Русяева — К. : Наукова думка, 1992. — 253 с.
30. Скржинская М. В. Древнегреческие праздники в Элладе и Северном Причерноморье / М. В. Скржинская. — СПб. : Алетейя, 2010. — 464 с.
31. Страбон. География / Страбон ; пер. с греч. Г. А. Стратановского. — М. : Наука, 1964. — 944 с.
32. Сударев Н. И. Культ Аполлона Врача на Боспоре и некоторые вопросы греческой колонизации / Н. И. Сударев // Древности Боспора. — № 2. — М., 1999. — 213 с.
33. Толстой И. И. Культ Аполлона на Боспоре и в Ольвии / И. И. Толстой // ЖМНП. Отд. Классической филологии. — СПб., 1904. — 19 с.
34. Фабрициус И. В. Археологическая карта Причерноморья Украинской ССР / И. В. Фабрициус. — К. : Академия наук Украинской ССР, 1951. — 150 с.
35. Фролов Э. Д. Религия и атеизм в античном мире / Э. Д. Фролов // Вопросы научного атеизма. — М. : 1976. — № 20. — 19 с.
36. Graham A. J. Colony and Mother City in Ancient Greece / A. J. Graham. — М. : Manchester University Press. — 1999. — 259 p.
37. Parke M. W. The Delphic Oracle / M. W. Parke, D. E. Wormell. — Oxford, 1956. — V. 2. — 426 p.

O. SMYRNOV, K. VOLKOVA

Mykolaiv

POLYTHEISM IN CULT OF APOLLO AND HIS DEDICATION ON THE SETTLEMENT VIKTORYVKA-I

The author tries to explain the meaning of the cult of Apollo for the Greek colonists, exploring the mythology and describing new find dedication to this god.

Key words: Apollo, cult, Viktorivka-I, dedication.

A. И. СМЕРНОВ, К. Л. ВОЛКОВА

г. Николаев

ПОЛИТЕИЗМ КУЛЬТА АПОЛЛОНА И ЕГО НОВОЕ ПОСВЯЩЕНИЕ ИЗ ПОСЕЛЕНИЯ ВИКТОРОВКА-I

Авторы статьи пытаются раскрыть значение культа Аполлона для греческих колонистов Северного Причерноморья, ссылаясь на мифологию и описывают новую находку посвящения данного божества.

Ключевые слова: Аполлон, культ, Викторовка, посвящение.

Стаття надійшла до редколегії 13.03.2015 р.

УДК 94(477)«1920/1930»-054.57

О. А. ТРЕТЯКОВА

м. Миколаїв

ІСТОРИЧНІ МІСЦЯ РОЗСЕЛЕННЯ ПОЛЬСЬКОГО НАСЕЛЕННЯ ПІВДНЯ УКРАЇНИ

У статті на основі архівних та інших джерел розглядаються причини та процес розселення польського населення у Південному регіоні. На основі аналізу Всеукраїнського перепису населення з'ясовано місця компактного проживання поляків на Півдні України. Виявлено, що поляки були міськими жителями, а найбільша польська громада проживала в Одесі. Визначено, що основними причинами переселення стали: цілеспрямована колонізаційна політика царизму, польські повстання, розвиток промислового виробництва, які відіграли вирішальну роль у виборі мігрантами тих чи інших місць поселення.

Ключові слова: польська національна меншина, Південь України, розселення, хутір, промислове виробництво.

Південноукраїнський регіон формувався як багатонаціональний. Пік цих процесів припадає на XVIII–XIX ст., коли, власне, і створилася національна основа сучасного складу населення України. Значне місце серед інших

національностей займають поляки, які зробили важливий внесок у розвиток регіону.

Процес розселення поляків в Україні не одноразово ставав предметом дослідження науковців. Особливо хотілося б відзначити